

Türkiye'nin Güvenlik Politikaları (2000-2008)

Dr.Gamze Güngörmü Kona (2007 –Eylül ayında yayınlanacak olan TDP kitabı içinde yer alacak. Der. Prof.Dr.Haydar Çakmak)

2000-2008 Dönemi Türkiye'nin Güvenlik Politikaları

Soğuk Savaş sonrası dönemin ardından uluslararası sistem kapsamında yaşanan bir dizi radikal değişim, dönüşüm ve kriz anları kimi kez bizleri Soğuk Savaş döneminin en sıcak gelişmelerini dahi özlemle anacak noktaya sürüklemiştir. 1991 sonrası ahit olunan, kimi devletlerce bizzat yaşanan gelişmeler, hız, kapsam ve nicelik gibi açılardan o denli yoğun bir görünüm arz etmişlerdir ki uluslararası sistem bir radikal değişimi tolere edebilmek adına kendisi için gerekli olan olgunluğa erişmeden bir diler değişimle yüzleşmek durumunda kalmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde Orta Doğu ve Doğu Akdeniz bölgeleri geçmişte olduğundan farklı bir nitelikte, daha geniş kapsamlı ve kesif kriz noktalarına sahip olurken, Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar, Güney Doğu Asya gibi Soğuk Savaş süresince “zoraki sessizlik” yaşanan bölgeler 1991 sonrasında yeni kriz bölgeleri olarak belirmişlerdir. Bu bölgelerin bizim açımızdan en önemli özelliği, Türkiye'yi çevreleyen bir alan olmalarıdır. Dolayısıyla Türkiye'nin bu alanların birinde meydana gelebilecek bir değişikliğe tepkisiz kalması düşünülemez. Türkiye'nin pasif bir konumda olması ve herhangi bir rol üstlenmemesi; ne bu bölgeler ne de Türkiye açısından mümkün gözükmemektedir.

Türkiye'nin güvenliğini direkt etkileme potansiyeline sahip bu bölgeler sahip oldukları birçok benzerlik açısından dikkat çekmektedir. Bunlar genellikle siyasal olarak istikrarsız alanlardır, çoğu etnik, dini temellere dayanan çatışmalarla çalkalanmaktadır. Ya sıcak çatışmaların ya da patlamaya hazır potansiyel “soğuk savaş”ların yaşadığı durumlar, adı geçen bölgelerin en tipik özelliğidir. Çoğunun geçmişte sömürge dönemi geçirmesi de genel olarak bir benzerlik olmakla beraber bölgelerin günümüz siyasal yapısını şekillendirmede önemli bir etkiye sahiptir. Sömürgeci devletler, bu koşulları etnik, dini, linguistik ve diğer farklılıkları göz önünde bulundurmadan sadece kendi ekonomik ve siyasal çıkarları doğrultusunda parçalamışlardır. Sınırların bu şekilde çizilmesi sonucu gelmeyen bir çatışma döngüsünü beraberinde getirmiştir. Bu çatışma potansiyeli, uluslararası aktörleri ve küresel güçleri de bu bölgelerle ilgilenmeye itmiş ve uygulanmaya çalışılan politikalar ya da “barış girişimleri” genellikle çözüm getirmek yerine durumu daha da kötüleştirmiştir. Küresel güçlerin bu bölgelere olan ilgisi artarak devam edecek gibi gözükmemektedir. Bunun en bariz örneğini ilerde daha geniş kapsamlı değineceğimiz ABD'nin son Irak Operasyonu girişiminde görmekteyiz. Operasyonun sonuçlarının diğer küresel güçlerin dikkatini bölgeye daha fazla çekeceğini söyleyebiliriz. Adı geçen bölgelerdeki devletlerin özellikle sömürge döneminin bir kalıntısı olarak genellikle otoriter hükümetler tarafından yönetildiğini belirtmek gerekir. Bu hükümetler özellikle ABD ve SSCB arasında yaşanan Soğuk Savaş nedeniyle süper güçler tarafından ya desteklenmişlerdir ya da bu rejimlerin varlığı ve politikaları çok fazla sorgulanmamıştır. Dolayısıyla bu devletlerin demokrasi kavramına pek tanıdık oldukları söylenemez. Devletin çıkarları ya da rejimin gereklilikleri halkların hak ve özgürlüklerinden genellikle daha önemli sayılmış ve insanların baskı altına alınmaları ya da temel hak ve özgürlüklerden mahrum bırakılmaları gayet makul karılabilir. Demokrasi anlayışının oturmaması; çoğulculuk, sivil toplum, insan hakları gibi günümüz liberal anlayışının gereklerinin olmaması ya da çok az gelişmiş olduğu göstermektedir. Değilmesi gereken başka bir benzerlik de bölge devletlerinin genellikle zengin kaynaklara sahip olmasına rağmen ekonomik yönden gelişmemiş olmalarıdır. Başta petrol ve doğalgaz olmak üzere birçok ekonomik kaynağı barındırmakla beraber bölge devletlerinin bu kaynakların

Bu yayını <http://gamzegungormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

İletilmesinde ya çok az etkin oldu unu ya da bu i i tamamen küresel güçlerin çok uluslu şirketlerine ve konsorsiyumlar(ın)a bıraktıklarını söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu devletlerin hem ekonomik hem siyasal hem de güvenlik ile ilgili hususlarda di er devletlerden büyük oranda etkilendikleri açıktır.

Hemen hemen tümü yukarıda de inilen bu ortak özelliklere sahip yeni dönem kriz bölgeleri sadece kendi bölgelerinde yer alan devletler ba lamında de il ABD, Avrupa Birli i ve Türkiye gibi devlet ve yapılanmaların da güvenliklerine ili kin bazı önemli unsurlar ifade etmeye ba lamı ve ABD, AB, Türkiye adı geçen kriz bölgeleri için zorunlu olarak bir dizi güvenlik politikası geli tirmeye ba lamı lardır. Ancak, AB üyesi ülkeler ve Türkiye'ye oranla ABD kendi ulusal güvenlik kaygılarını ba langıçta giderebilmek adına yeni kriz bölgelerine ili kin daha kapsamlı ve kökten güvenlik politikaları geli tirmi tir. Makale kapsamında 2000 yılından bu güne Türkiye'nin geli tirdi i ve uygulamakta oldu u güvenlik politikaları ele alınacaktır.

Türkiye So uk Sava 'nın bitimiyle güvenlik ve dı politika alanlarında ciddi de i imlerle yüzle mek zorunda kalmı tir. So uk Sava döneminde Sovyetler Birli i'nden gelen tehdit algılaması Batının yanında yer alınarak dengelenebiliyordu. Ama küresel dengelerin de i ti i 1990'larda Türkiye de birçok devletin yaptı ı gibi bölgesel sorunlarla daha fazla ilgilenmek zorunda kalmı tir. Irak'ın Kuveyt'i i galinden sonra ya anan Körfez müdahalesi ve Irak'ta meydana gelen de i iklikler Türkiye'nin dı politika ve güvenlik gündemini en çok i gal eden konular olmu tur. Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulması ihtimali Türkiye'de sıkça gündeme gelen konulardan biri olmu tur.

Türkiye So uk Sava sonrası dönemde bir çok kriz bölgesinde ABD ile ortak hareket etmi tir. Somali, Bosna ve Kosova müdahalelerinde Türkiye ABD'nin yanında yer almı tir. Bu müdahalelerde Türkiye So uk Sava 'tan bu yana süregelen "en güvenilir müttefik" konumunu devam ettirmi tir. Kriz bölgelerinden Balkanlar'da Türkiye Yugoslavya'nın da ılmasıyla bölge ile daha yakından ilgilenmeye ba lamı tir. Etnik yapı, din, dil gibi özellikler bakımından büyük farklılıklar gösteren bu co rafya Yugoslavya'nın da ılmasıyla çatı maların oda ı haline gelmi tir. Farklı dil, din, mezhep ve etnik gruba sahip insanların yanyana ya adı ı bu co rafya, da ılmadan çok kısa bir zaman sonra sava alanına dönmü tür. Ortodoks Sırp, Katolik Hırvatlar ve Müslüman Bo naklar arasında çıkan sava ta çok ciddi bir etnik temizlik ba lamı tir ve bu olay Avrupa'nın göbe inde olmasına ra men Avrupa ve Avrupa Birli i üyesi ülkeler olaya sadece seyirci kalmı tir. Türkiye bölgedeki çatı maların barı ı yoldan halledilmesini ısrarla istemi tir. Rusya'nın vetosuna ra men, NATO düzeyinde bir hareket düzenleyen ABD ve onun müttefikleri olaya müdahale etmi ve Dayton Anla ması ile olaylar durulabilmi tir. Türkiye, bölgede barı ın tesis edilmesi hususunda ABD ve NATO ile ortak hareket etmi tir. Kısa bir süre sonra Kosova'da patlak veren olaylar Türkiye'nin bölge ile yeniden yakından ilgilenmesine neden olmu tur. Kosova, Yugoslavya döneminde özerk bir yapıya sahip olmasına ra men da ılmadan sonraki dönemde statüsünün belirsizli i ve bölgedeki Arnavutlar'ın daha fazla özerklik isteklerine Sırp'dan sert bir tepki gelmi ve bölge yine sıcak çatı maların içine sürüklenmi tir. Avrupa ve Avrupa Birli i'nin Bosna olayında oldu u gibi yine seyirci kalması üzerine Rusya'nın veto çabalarına ra men NATO düzeyinde ABD'nin öncülük etti i askeri müdahaleyle olaylar durulabilmi tir. Bosna'nın halen istikrara kavu turulamaması; bölgenin her an patlamaya hazır bir çatı ma potansiyeline sahip oldu unu göstermektedir ki, Türkiye'nin bölgedeki geli meleri yakından takip etmesi gerekmektedir. NATO'nun bölgede bulundurdu u barı ı koruma birlikleri Türkiye'nin zaten bölge ile ilgili geli melerde barı tan yana oldu unu

Bu yayını <http://gamzegungormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

göstermeye yetmiştir. Türkiye'nin bu birliklerde asker bulundurmasının bölge istikrarına katkıda bulunacağını söyleyebiliriz.

Kafkaslar ve Orta Asya'da Türkiye güvenlik açısından Türk Cumhuriyetlerle ilişkilerini yönetmeye çalışmaktadır. Özellikle Kafkaslar'da Ermenistan-Azerbaycan arasında Karabağ sorunu yüzünden çıkan çatışmada Türkiye, Azerbaycan'ı açıkça desteklemiştir. Fakat Rusya, Ermenistan'a olan açık desteği ve bölge üzerinde geçmişten beri süregelen etkinliği ile Türkiye'nin etki alanını daraltmıştır. Rusya ile ilişkileri ciddi şekilde gerginleştiren bu olaylar, Türkiye'nin Kafkasya'daki diğer devletler ve Orta Asya'daki cumhuriyetlerle ilişkilerini de etkilemiştir. Rusya, Türkiye'nin Rus-Çeçen çatışmasında Çeçenleri desteklediğini defalarca iddia etmiştir. Bu iddialar karşısında Türkiye'nin benimsediği tavır genel olarak Rusya ile ilişkilerin bozulmamasına gayret gösterme şeklinde olmuştur. Rusya'nın iç meselesi olarak nitelendirdiği bu olaya Rus yönetimi çok sert tepki göstermiş ve Rusya'nın parçalanabileceği telaşı Rus yöneticileri Türkiye'ye karşı tavır almaya itmiştir. Çünkü Orta Asya ve Kafkaslar halen önemli bir Türk nüfusu barındırmaktadır ve Çeçenistan'da meydana gelebilecek bir bağımsızlık hareketi diğer bölgeleri de etkileyebilecektir. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ABD ve Rusya arasında yaşanan yakınlık Rusya'nın bölgede daha rahat hareket etmesini sağlamıştır. Rusya'nın yapacağı müdahalelerde kısa bir süre önce oluşan uluslararası yapının Rusya'ya geniş bir hareket alanı sağlamadığını unutmamamız gerekir. Gerek Azerbaycan, gerek Çeçenistan konularında Türkiye'nin ihtiyatlı olması ve Rus faktörünü göz ardı etmemesi gerekir. Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerde de Rus faktörünün hesaba katılması gerekir. Çünkü 11 Eylül saldırılarından sonra bölge üzerindeki ABD-Rus mücadelesinin kısmen de olsa ertelendiğine tanık oluyoruz. Dolayısıyla ABD bölgeye nüfuz edebilmek için Rus gücünü dengeleme adına artık Türkiye'ye 1990'ların başında duyduğu gereksinimi duymayabilir. Yani Türkiye'nin model bir ülke olarak telaffuz edilmesinin ötesinde çok daha fazla bir fonksiyonu olmayabilir. Burada bölgede -hem Kafkaslar'da hem de Orta Asya'da- istikrarsızlığın giderilebilmesi için petrol ve doğalgaz kaynaklarının Batı'ya aktarımı önemli bir unsur olacaktır. Ayrıca, ABD'ye Irak operasyonunda açık destek veren Evaradnadze hükümetinin düşürülmesi, Kırgızistan ve Ukrayna'da yaşanan olaylar ABD'nin bölgeye ilgisinin ileride artacağını ve Rusya ile ABD arasındaki ilişkilerin bundan etkilenmeyeceğini iddia etmektedir. Kendi içinde çok parçalı bir yapısı olan Gürcistan'ın ileride ABD için Kafkasya'ya yönelik yeni politikalar benimsemeye önemli bir unsur olacağını hatırlatmamız gerekir.

Türkiye'nin yeni kriz bölgelerine ilişkin olarak geliştirdiği politikalar yukarıda açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak, Türkiye'nin güvenliğini açısından üzerinde daha bir önemle durulması gereken husus; ABD'nin Yeni Orta Doğu Politikası Karşısında Türkiye'nin Orta Doğu bölgesi için geliştirmesi gereken güvenlik politikaları olmalıdır. Çünkü ABD'nin yeni Orta Doğu politikası, yakın gelecekte Türkiye'nin bu bölgeye ilişkin dış politikasını ve ulusal güvenlik politikalarını büyük ölçüde belirleme kabiliyetine sahip bir gelişme olarak karşımıza çıkacaktır.

Türkiye'nin Orta Doğu'daki devletlerle ilişkileri genel olarak uzun süreli ve istikrarlı bir şekilde gelişmektedir. Çoğu zaman küçük sorunlar dahi devletler arasında önemli krizlere yol açabilmektedir. Bölge devletlerinin rejimlerinin farklılığı ve geçmişten gelen sınır sorunları gibi temel sorunlarına, dışarıdan desteklenen iç sorunlar da eklenince bölge devletleri arasında ciddi bir güvensizlik ortamı oluşmuştur. Türkiye'nin de bölge devletleri ile ilişkileri benzer sebepler yüzünden ilerleme imkânını çok fazla bulamamıştır. Özellikle Suriye, İran gibi konularımızla ilişkilerimizin genelde uzun soluklu ve olumlu bir şekilde ilerlemesi çok

Bu yayın <http://gamzegungormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

mümkün olmamıştır. Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde Irak özelinde geliştirdiği politikalarda Kuzey Irak'ta olumsuz muhtemel Kürt devletinin temel belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. ABD tarafından 36. paralelin üzerine yasak bölge ilan edilmesi ve bu bölgenin "Çekiç Güç" müdahalesiyle güvenli bölge olarak açıklanması Saddam Hüseyin yönetiminin bölge üzerindeki etkinliğini azaltmış ve bölgedeki Kürtler için olumlu bir ortam oluşturmuştur. Türkiye, özellikle PKK terörü ile ilgilendiği için Kürtler'in buradaki olumsuzuna çok fazla tepki göstermemiştir. Ancak, ikinci Irak operasyonunu takip eden süreçte Irak genelinde ve kuzey Irak özelinde yaşananmakta olan Türkiye aleyhine gelişmeler Türk karar alıcılarının politik ve güvenlik gündemini fazlasıyla rahatsız etmektedir. Bölgenin diğer önemli bir kriz noktası olan Filistin, Türk-Arap ilişkilerini derinden etkileyen önemli bir konu olmuştur. Türkiye'nin Soğuk Savaş'ın önemli bir kısmında ABD ile olan yakın münasebeti nedeniyle İsrail ile ilişkilerini sıcak tutmuş söyleyebiliriz. Bu ilişki, Türkiye'nin Orta Doğu'da Araplar'la olan ilişkilerine olumsuz bir etkide bulunmuştur. Araplar - özellikle Mısır ve Suriye - Filistin sorununu Arap milliyetçiliğinin tetikleyicisi olarak kullanmışlar ve dolayısıyla İsrail'e destek veren ya da onunla olumlu ilişki kuran her devletin Araplar'a karşı cephe aldığı fikrini savunmuşlardır. Petrol krizi ve iç politikada yaşanan gelişmelerinin bir sonucu olarak Arap ülkeleriyle ilişkiler kısmen de olsa düzelmiştir. Ancak 1980'lerde İsrail ile geliştirilen ilişkiler 1990'larda savunma alanında imzalanan anlaşmalarla zirveye çıkmıştır. Bu yakın ilişki, Soğuk Savaş dönemine oranla Arap devletlerinin tepkisine çok fazla neden olmamıştır. Çünkü Türkiye geçmişe oranla biraz daha dengeli bir politika takip etmiş ve iki tarafı da ciddi olarak dikkate almıştır. İki taraf arasında yapılacak barış görüşmelerine ev sahipliği yapma teklifinde dahi bulunan Türkiye, Oslo Barış Süreci'ni desteklemiştir. Ne var ki Filistin sorunu herhangi bir çözümlenmemiş ve İsrail bu soruna genellikle terörist örgütlerin yaptığı faaliyetleri temel alarak yaklaşmıştır. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra İsrail bölgede etkinliğini artırmış ve "Güvenlik Duvarı"nın inşasına başlayarak temel kaygılarını Filistin'deki Araplar'ı çevreleyerek gidermeye çalışmıştır.

Türkiye'nin güvenlik politikasını belirleyebilmesi için öncelikle ABD'nin 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra nasıl bir yayılma gösterdiğini ve bunun hangi devletleri nasıl etkilediğini belirlememiz gerekir. ABD, genel itibarıyla Balkanlar ve Doğu Avrupa'dan sonra Kafkasya ve Orta Asya'ya yerleşmeye başlamıştır ve bunun son aşamasında Irak müdahalesi sonrası Orta Doğu olmaktadır. ABD'nin askeri varlığı tarafından çevrelenen unsurları şöyle sıralayabiliriz: Çevrelenen Rusya: Doğu Avrupa, Orta Asya ve Kafkasya'dan; Çevrelenen Avrupa Birliği: Doğu Avrupa ve Balkanlar'dan; Çevrelenen Çin: Orta Asya'dan (gelecek için); Çevrelenen Arap dünyası: Orta Doğu'dan; Çevrelenen Türkiye: Orta Asya, Kafkasya, Orta Doğu ve Balkanlar'dan.

ABD, yeni Orta Doğu politikasını hayata geçirmeye çalışırken, Türkiye'den kendisine destek vermesini istemiştir. Orta Doğu devletlerinin büyük oranda demokratik değerlere kavuşmasını amaçlayan bu politikanın hedefi genel olarak Araplar'ın bulunduğu yerlerdir. Ancak bunun içine Kuzey Afrika ve ileride ABD'nin belirleyeceği muhtemel coğrafyaları da ekleyebiliriz. Türkiye'nin böyle bir projede yer alması kriz bölgelerinin sorunlarının önemli ölçüde azalması için önemli bir fırsat olabilir. Fakat Türkiye'nin bu projenin neler getireceğini hususunda ihtiyatlı davranması ve iyi bir muhasebeye bulunması gerekir. Türkiye, Orta Doğu'daki devletlerle ilişkilerini yeniden gözden geçirme ihtiyacını hissedebilir. İlişkilerin gerginleşme ihtimali ileride birtakım sorunlara yol açabilir. Türkiye'nin 1950'lerde Arap devletleri tarafından Batı emperyalizminin ve ABD'nin bir unsuru olduğu yönündeki algılamayı unutmamamız gerekir. Türkiye'nin bu demokratikleştirme çabalarında hedefin devletler ve rejimler değil, toplumsal yapıların demokratikleştirilmesi olduğu una önce kendisi

Bu yayını <http://gamzegungormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

ikna olmalıdır. Aksi durumda, Arap milliyetçiliği Türkiye'yi emperyal amaçları oldu u iddiasıyla suçlayabilir. Türkiye'nin ili kilerinde en çok sorun ya ayabilece i iki devlet Mısır ve ran olabilir. Çünkü, ran toplumsal yapısı ve rejimi itibariyle demokrasiye uzak ancak, halkının önemli bir kısmının bu iki unsuru da arzuladı ı bir yapıya sahiptir. Mısır ise Arap dünyasının ve Orta Do u'nun liderli ine oynayan bir devlet konumundadır. Dolayısıyla ABD tarafından ba latılacak bu giri im Mısır'ın pozisyonunu olumsuz etkileyebilir.

Orta Do u'nun önemli bir kriz bölgesi olan Filistin sorununda da Türkiye politikasını tekrar gözden geçirmelidir. ABD'nin yaymayı dü ündü ü demokrasi fikrinin genel olarak güvenlik sebeplerinden kaynaklandı ı ortadadır. Ancak demokratikle me kavramının srail tarafından nasıl algılanaca ı önemlidir. Bu kavramın "Halkların self determinasyonu" fikrini ta ıması halinde Filistin'deki Araplar'a devlet kurma hakkının verilir verilmeyece i bölgenin gelece i açısından önemlidir. srail'in güvenlik kaygılarını öne çıkararak daha sert önlemler alması da ihtimal dahilindedir. srail'in tercihi ve ABD'nin samimiyeti ve etkinli i Türkiye'nin politikasında önemli etkilere sahip olacaktır. Bu arada Türkiye'nin srail ile ili kilerinin artması ve bu ili kilerin ABD ve NATO eksenine göre ekillenmesi beklenebilir.

Bölgenin daha da istikrarsız olabilece i ihtimalini de göz önünde bulundurmanız gerekir. Çünkü uygulanacak politikalar çerçevesinde; Irak'ı takiben ileride di er bir Orta Do u devletinin ya da devletlerinin topraklarının bölünüp bölünmeyece i hususu kesin bir ekilde açıklanmamı tır. Türkiye'nin böyle bir kaygıyı genelde Orta Do u, özelde ise Kuzey Irak için ta ıması ve politikalarını bu ekseninde belirlemesi yerinde olacaktır. ABD, kendi politikaları gere i Irak'ı takiben hedef seçece i di er devletlerin parçalanmasına göz yumar ya da bunu desteklerse Türkiye nasıl bir duru benimseyecektir? ABD ve NATO'yu kar ısına alabilecek midir? leride böyle sorular sormamız için Türkiye'nin bugünden itibaren ABD'nin niyetini açıkça sorgulamasında yarar vardır. Çünkü ABD yarın demokratikle tirme derken "Halkların self determinasyon"un da politikanın bir gere i oldu unu açıklar ve bu hakkın Orta Do u'da mevcut di er azınlıklara da verilmesi gerekti ini savunursa Türkiye'nin güvenlik politikasında ciddi bir revizyon gerekebilir.

Böyle bir giri imin Orta Do u devletlerinin genelinde Baas Partisi'nin ideolojisine sahip parti ya da görü leri ortaya çıkarabilece i unutulmamalıdır. Çünkü bölgesel bir savunma örgütü olarak kurulan Ba dat Paketi'nin bir üyesi olan Irak, 1958 yılındaki devrimden sonra Baas ideolojisinin etkinlik kazandı ı bir devlet haline gelme ve rejim Batı kar ıtı bir söylemi Arap milliyetçiliğinin temelini yerle tirmi tir. Ayrıca Orta Do u'da genel olarak ço unlu un yönetime katılmadı ı gerçe ini dikkate almak gerekir. Irak operasyonu sonrası gördü ümüz gibi, halktan her kesimin yönetime katılaca ı bir yapının Orta Do u'da tutunabilmesi gayet zordur. Çünkü otoriter bir ba kan ya da parti tarafından bastırılarak yönetilen bir halkın tamamen özgür kılınması sonucu bu özgürlükleri nasıl kullanaca ı belirsizdir. Bir devletin içindeki halklar Irak örneğinde oldu u gibi hakimiyetin yalnız kendilerine ait oldu unu iddia edip çatı maya dahi girebilirler.

ABD'nin Orta Do u politikasına destek vermesi Türkiye'nin NATO'daki etkinliğini ve konumunu güçlendirebilir. Türkiye'nin özellikle ngiltere ile ve ABD yanlısı Avrupa Birli i ülkeleri ile ili kilerinde bir geli me söz konusu olabilir. Ancak, bu politikanın, Türkiye'nin Nato kapsamındaki görev ve sorumluluklarını ve ayrıca Türkiye-Avrupa Birli i ili kilerini ne yönde etkileyece i belirsizdir. NATO'nun da muhtemelen rol alaca ı dü ünülürse, bu kadar geni bir co rafyaya yayılan NATO'nun etkinliğinde azalma olabilece i ihtimalini göz önünde bulundurmanız gerekir. Ayrıca bu demokratikle tirme faaliyetleri kapsamında iddetin ve anti-demokratik yöntemlerin kullanılmamasına dikkat edilmelidir. Orta

Bu yayın <http://gamzegungormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

Do u'daki devletlerin toplumsal yapıları kadar ordularının da ileride demokratik olu umu yıkamayacak bir olgunlu a eri meleri sa lanmalıdır.

Sonuç olarak, dünya artık eski dünya de ildir. So uk Sava dönemi sonrasında eski sorunlu bölgelerdeki krizler nicelik ve nitelik itibarıyla yo unla mı ve bunlara ek olarak Türkiye açısından yeni kriz bölgeleri belirlemi tir. Bu makale, bu kriz bölgelerinin ve krize dönü mesi muhtemel sorunların neler oldu unun, Türkiye'nin güvenlik politikalarında ne türden dönü ümlerin beklenildi inin somut birer ifadesi olarak anla lmalıdır.